

Találkozások

Az adjunktus

Érdekes, és talán kissé ellentmondásos fiatalember dr. Révész Béla, aki a JATE Állam- és Jogtudományi Karának államjogi tanszékén adjunktus. Aligha nagy és bozontos szakállja miatt. Nehezen tudunk találkozni is, vagy egy kiskocsmában fröccsözött, esetleg a szabadterei István, a király előadásán statisztált, vagy éppen pihent. Kérdeztem tőle, mi ez a statisztika szerep, azt válaszolta, hogy az még nem volt ezidáig. A kíváncsiság vitte a színpadra, mint más esetben a csövesek közé, az utak mellé stopposnak...

— Miért lett jogász?

— Nem nagy képesség, de már gimnazista koromban elhatároztam, hogy állam- és jogelméletet tanulok és majdan tanítok. Nagyon érdekelt a szociológia, de akkor pesti egyetemre kellett volna mennem. A szüleim tanárok voltak Szegeden. Végeredményben nem olyan jogász vagyok, mint amilyeneket a közvélemény ismer. Engem a jog társadalmi háttere érdekelt.

— Gyakran mondják, hogy jogásznemzet vagyunk. Miért, s mire alapozzák ezt?

— A fölmérések szerint legalább két tényező is szerepet játszik. Játsszunk ebben. Ahol abszolutisztikus rendszerek alakultak, ott a jogi előírások domináltak. Amit az állam „előír”, azt tekintette valóságának. Közrejátszott a monarchia szétesése is, az elcsatolt területekről igen sok jogvézett ember került mai területünkre.

Hosszasan fejtegette elméleti oldalról a kérdést, István király intelmeitől Werbőczy-ig. Elérkezettünk napjainkig. Tisztelettel említette professzorait: Antalffy Györgyöt, Szentpéteri Istvánt, Papp Ignácot, akikről sokat tanult, s akik segítettek későbbi fejlődésén. Az alkotmányról kérdeztem, hiszen annyiszor hivatkozunk rá. Elhangzanak kijelentések: „Nekem ehhez, vagy ahhoz alkotmányos jogom van!” „Ez egy alkotmányos nemzet, állam!”

— Mi az alkotmány?

— Végül is az alkotmány alap törvény, a legfontosabb társadalmi, gazdasági, politikai, szociális alapelveket rögzíti. A legfelsőbb szintű jogforrás, minden más jogszabálynak az alapja.

— Nem ritkán hallani olyat, hogy nagyon is körülkerítenek bennünket a jogszabályok, sőt, túlszabályozást emlegetnek. Mi a helyes? Jó-e az, hogy sok a jogszabály, vagy jobb lenne a kevesebb?

— A jogszabályok mennyiségét nem szabad elválasztani a minőségtől, valamint attól a társadalmi környezettől, amely meghatározza a jog érvényesülését. Lehet, hogy sok a jogszabály nálunk. Mind a joggyakorlat, mind a jogtudomány, azonban arra hívja föl a figyelmet, hogy a jogszabályok túlbúrjánzása — időnként nem is jogszabálynak tekinthető alacsonyabb normákban fejeződik ki — szükségtelen. Ezeknek a hátrányos jelenségeknek a visszaszorítására jogpolitikánk is törekszik.

— Hogyan, és kik módosítják az alkotmányt?

— A népszuverenitás letéteményese maga a dolgozó nép, tehát a népképviselő, az országgyűlés kezdeményez, és módosít.

— Eppen mostanában hallhatjuk, hogy Franciaországban az alkotmányt, illetve annak egyes pontjait akarják megváltoztatni, és népszavazást szeretnének. Nálunk elképzelhető ilyen megoldás?

— Végül is elképzelhető.

— Mondanak olyasmiket is az emberek, hogy nem minden az írott jog, hanem annál is erősebb a megszokás. Mi a helyzet ebben a vonatkozásban?

— Az erkölcsi és a jogi normák viszonyáról van szó. S megmondón ösztönt, nehéz erre válaszolni. A jogrendszer normáinak, azok többségének egybeesése az erkölcsi normákkal, a jogkövetés, a jogbiztonság, a jogrend és a törvényesség realitását garantálhatja.

— A múltkoriban olvastam egy

híradást, amelyben úgy fogalmazott a szerző, hogy nálunk „sikk” kijátszani a törvényt, megsérteni, kibújni előírásai, követelményei alól. Mi a véleménye, a magyar emberek tisztelik törvényeiket?

— A jog úgy érvényesül, hogy vagy követik, vagy alkalmazzák. A tapasztalat és a statisztika azt bizonyítja, hogy a magyar emberek elsősorban többségben követik és betartják a jogszabályokat. Ez jellemzi mai életünket.

— Mit takar az ismert rigmus (nóta)? hogy „nem ütik a jogást győn...”

— Régi virtus? — mosolyog a bajusz alatt. — Bár más szakmák, mesterségek is ismernek saját rigmusokat, nótákat. Az a véleményem, hogy azért van valami alapja, úgy mond a mundér becsülete, az összetartás, de „lásd más pályákat”.

Újra visszakanyarodtunk egy kissé az elméleti vonalra, hiszen dr. Révész Béla végül is tanár, tanítja a jogot.

— Én az állam- és jogelméletet alkalmazott filozófiának fogom föl, sőt, ágazati szociológiának is.

Főlétes tovább írnom fejtegetéseit, annyira elvont, legfeljebb a joghallgatók értenék. Viszont rákérdeztem, hogy érzi magát a katedrán, nem lett volna előnyösebb a gyakorlati élet. Nem volt nehéz kihámozni kérdéseimből, hogy az anyagi oldalra is gondolok.

— Nem —, mondta határozottan — végül is, azt csinálom, amit szeretek. Gyakorló jogász soha nem is akartam lenni. A magánélet, ha akarjuk, ha nem, szorosan kapcsolódik munkánkhoz, a közéletiségünkhöz. Merre, és hogyan irányítja dr. Révész Béla a sajátját? Őszinte ember módjára meditál, bár olykor megjegyzi, hogy sok dolog valóban magánügy. Mégsem takargat olyan eseteket, vonásokat sem, amelyekről mások nem szívesen beszélnek, még szűkebb körben sem.

A diákéletet szépnek tartja, a sajátjára is örömmel, de amint szemefénye tükrözi, már nosztalgia emlékezik. Mint régimúltira. Aztán következett a „sereg”, ahol, vagy annak árnyékában rákapott az italozásra is. Mint oly sok egyetemista társa, korán és gyorsan megnősült. Államvizsga, amely fontos mozzanatot, majd állászerzés. S jött „maga az élet”. Előbb a gyerek, s lakás még azután sem, a kezdő fizetés. „Voltak rossz ügyeim is. Csoda tudja miért? Egy-egy dolog nem sikerült, nem jött össze. Rebelliskedő alkat vagyok, de előfordultak butaságok is.”

— Mikor jön el a nyugalom, a békés időszak, a saját életében?

— Korosztályom hasonló végzettségű tagjai közül soknak békés és nyugodt otthona van, szép családjá, kocsija, nyaralója és takarékbetétkönyve. Ezt még nem értem el, nem is akarom. Jól érzem magam a csövesek között és a Tudományos Akadémia előadóülésén is.

— Sokáig nem lehet úgy élni, hamar elég, kiég?

— Ilyen kérdésekkel ma még nem foglalkozom.

Nem tudom, igaza van-e? Vagy komoly értékek mennek ilyen körülmények között veszendőbe? Az utóbbira mondanék igent, s ez nem is annyira magánügy.

GAZDÁGH ISTVÁN

Kenyerünk

Hamar át tudunk billenni egyik hangulatunkból a másikba, és hamar előjönnek ósrégi babonáink is. Elmarad az eső egyik évben is, másban is, hamar benne vagyunk a csüggedés kellős közepében: a hét szűk esztendő korszakát éljük megint. Szorunk és osztunk azonnal, mert jól megtanultuk, a szűk esztendők üledéke sokáig megmarad. Elővesszük hamar azt a teóriánkat is, hogy nálunk fizetni csak a mezőgazdaság tud, ha ott beszaladt a madzag, végünk van. Aztán megjötték a májusi esők, jól megáztak a kiszikkadt földek, elővesszük hamar a következő tételt: óserő lakik a földben, ha csak kicsit is szeretjük, meghálálja.

Régóta figyelem, mintha jobban hullámoznának aggodalmaink és reményeink, mint azelőtt. Keresem az okát is, de nem biztos, hogy megtalálom. Egy-kettőt összeszedek azért, mert legalább magyarázatból legyen készletünk. Azelőtt kiment a parasztember reggel a határba, és kint volt estig. Láttá, hogyan pusztul vagy hogyan sarjad a természet. Most? Az ország lakosságának a nagyobbik fele legfőképpen a televíziót nézi, és abból von le következtetéseket. Ebből nagy baj még nem lenne, de, ha nézni is rosszul tudunk, következtetéseink is sánták lesznek. Kis kiállítás tábláin bogaraszta a napokban, látom a szokásos képet, kalászközött állnak a napszitta emberek. Hálás téma, mert mutatja, milyen szikár akarat kellett hozzá, hogy kenyerünk legyen. Szalad a tekintet a kép alá, ott a szöveg, hogy búzát néznek. Legszívesebben odaírnák mellé, nem búza ez, gyermek, hanem árpa! Aki nem ismeri a búzát még képről se, lehet nagyszerű ember, de túrtörtésze inkább magát. Nagy vásár az én fejem, azonnal előjönnek a legendás esetek: megérkezett a kihelyezett térszelnök, és azonnal legyint rá az egész falu, mert a bikát és a tehénét nem tudta megkülönböztetni egymástól. Hiába igyekezett volna szegény, nem tódultak utána az emberek, noha elismerték, hogy a vezetés tudománya nem a bika és tehén mellől indul.

Katasztrófa nem lett belőle. A pajzstetűt se ismeri, aki a disznókat eteti, mert semmi szüksége nincsen erre az ismeretre, ha csak az általánosan művelt ember rangjára nem pályázik. Akármelyik vetéledőn buktató kérdésként lehetne föladni a zabot, a kölest és a muhart, falusi gyerekek is belebuknának. Meszsziről nézzük csak a határt, finomságait már nem is látjuk. Elég volt hozzá harminc esztendő. De ha nem is ismeri, és egyébként se látja, hamar belebillen a nagy rémületbe: nyakunkon a hét szűk esztendő, mi lesz velünk? Ha nagyon akarunk segíteni, akkor se tudna.

Katasztrófák máskor is voltak, és természetes reflexe az embernek, hogy ma is fél tőlük. Az a szerencsénk, aki a búzát veti és aratja, az nagyon jól tudja a dolgát. Mást kell neki tudnia, mint apáinknak, de ha csak kicsit is téved, oda a termés. Ha száz ember közül száz összetéveszti a kölest a zabbal, nem lesz akkora baj belőle, mintha az az egy nem tudja megmondani napra és percre, mikor kell eivetni a kukoricát, akinek nagyon kell tudnia. Néhány ősi mozdulat azonban belénk ivódik. Finn vendégek álltak meg egyszer a határban, amikor arattak a kombájnnal. A gépeket is figyelték, de első dolguk az volt, hogy leszakították két kalászt, kimorzolták belőle a szemét, kifújták közülről a töreket, és fogaik között ropogtatták. Lehet, hogy fűnnugor közös emlék a mozdulat is, és az érdeklődés is? Azt hiszem, örök emberi. A kenyér ígérete ma is szent dolog ott is, itt is.

Hogy tudott örülni az egész ország, amikor végre megjötték az esők! Találgattuk, lesz-e még, vagy csak a port verte el az első zuhancs. Lett, és ellágyultunk tőle. Hiába mondták szakértő mezőgazdászok, hogy baj van még mindig, mert későn jött az eső, és nem bokrosodott a búza, bizodalmaink fönttartás nélkül bokrosodtak. És várjuk megint a hivatalos bejelentést, hogy jó termésünk volt, és szép kenyér is süthető belőle.

Az is nagy méreg, ha porzik a szén, pedig darabosat vetünk, ha leválik időnap előtt a cipő talpa, és elátkozzuk hetediziglen, aki olyan házat tud építeni, amelyiken átfúj a szél, és beesik az eső, de legalább kenyerünk van! És talán kolbász is lesz hozzá.

Mértékünk most is a kenyér, tőle indulunk el, és oda térünk vissza. Néhány ember műve, már csak, nem az egész falu, de figyelni, aki csak figyelheti. Szemenként szedjük össze értesüléseinket, és ki-mondjuk magunkban igen hamar, hogy a mi vidékünkön gyönyörűek voltak a kalászközök. Keveset tudunk még a mindig aszályos Jászágórról, azt se értjük, miért kell most is silóba hordani a lábón aszalódott kukoricát homoki gazdaságainkban, de hagyjuk kibillentezni magunkat a hét szűk esztendő rémületéből. Mert ha kenyerünk van, akkor nagy baj már nem lehet.

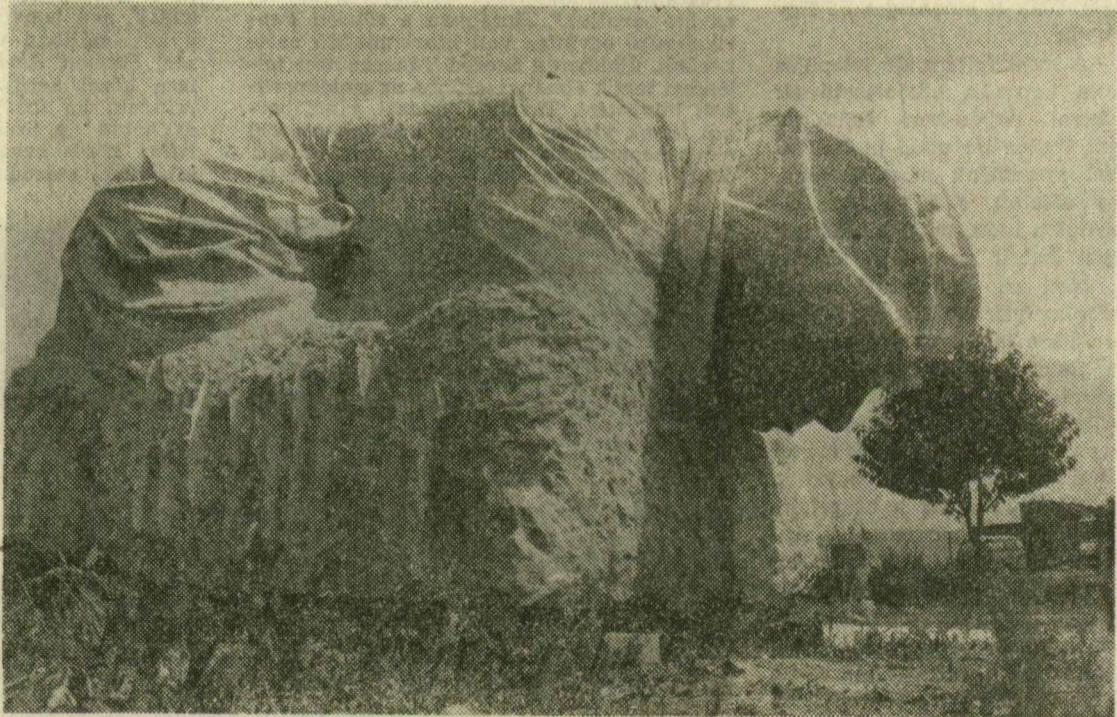
Dehogynem, lehet! Kimarad egy busz a reggeli hajtásban, már megcsap bennünket a katasztrófa szele: mi lesz, ha elkésünk? Percre programozzuk magunkat, és hajszányi eltérés már pánikot kelt. Természetesen behozzuk a késést, mert félnapot is el tudunk lazálni hivatali beszélgetéssel,

de nagy baj már nem lehet, mert beértünk. Délig is elszidjük azt a vállalatot, amelyik a pontatlan embert is fölveszi, és közben nem is gondolunk rá, hogy nagyobb baj is történhetett volna. Nyakunkon az ősz, megy az iskolába a gyerek, és még mindig nincs meg valamelyik könyve. Hogy lehet ez? Kozmikus méretűre dagasztjuk a példát, és hetekig is tudjuk szidni, aki megint nem gondolt az őszre. Hogy közben hány dolgotat toljuk félre, és a maga helyén mind kozmikus méretűre dagadhat, arra nem is gondolunk. Késik a vonat öt percet vagy fél órát? Mi történt megint? Elment a masinista meggyet szedni? És történeteket mesélünk a régi idők legendás vasutasairól, akikhez órák lehetett igazítani. A mostaniakhoz talán nem lehet? Sokkal pontosabbnak kell lenniük, de ha csak egy kicsit is késnek, fél ország összes vonalán hullámszik végig a késés. Akkor is, ha fűrészteléről szállítja a deszkát a teher-vonat, amely miatt kibillent sarkából a menetrend.

A nagy munkamegosztásnak ezer következménye lehet. Nagypáink elindultak napkeltekor, és hazatértek napnyugtára. Tudta mindenki, hogy dolgoznak, legfőképpen déiben hunynak egy kicsit. Most? Kezdődik a munka az építkezésen, hordják a munkásokat a buszok mindenfelől, iszonyú áldozattal, de nem kezdődhet, mert két ember csak most tollászkodik, hogy be kéne ugrani a boliba egy kis harapnivalóért. Nagypáink is evett, mielőtt dolgozott volna. Aztán a másiknak jut eszébe, hogy kinyitott a kocsmá, és ő még nem kortyintott semmit. Ökör iszik magában, megy vele a fél brigád. Minden összefügg mindennel, a sörösüveg is a tetőbezással. Hadd hozzam elő megint azt a traktorost, akinek ének évadján durrant ki a kereke. Akkora, mint ő maga, mit kezdjen vele? Leszerelte, kiszedte belőle a belsőt, motorra ült, hazavitte, otthon beragasztotta, visszavitte, visszaszerelte, és szántott tovább. Senki nem feszítette volna keresztre, ha legalább most ki-aludta volna magát, és segítség után néz, de ha ő késik a szántással, a vetés is késik. Halmozódnak a következmények, amióta egy embernek kell fölshántania a fél határt.

Szimbólum volt régen a szántóvető, példabeszédek hivatkoztak rá. Megfogyatkozott a számuk, de a példázat azért maradhat; ha ő kezdi el lógatni a lábát, egy ország szeme kopoghat az éhségtől. Amikor kenyeret szelünk, gondoljunk egy kicsit rá. És arra a sok-sok emberre, aki minden körülmények között hajszálpontosan végzi a munkáját. Testvérek ők az igyekezetben és a felelősségekben.

HORVÁTH DEZSŐ

Melocco Miklós Ópusztaszerre kerülő földműves-émlékműve